

EŞİTLENME BİLİNCİ

Dr. Ekrem KELEŞ

Hac, bir seferberlik halidir. Hz. Peygamberin, kadının cihadının hac olduğunu belirtmesi, bunun delillerindendir. Seferberlikte şartlar, herkesi eşit olmaya zorlar. Seferberlikte imtiyaz aranmaz. Herkes gibi hareket etmek ve herkes gibi davranmak gerekir. İnsanların ve toplumların yaşadıkları problemlerin temelinde bazı kişilerin ve toplumların, kendilerini başkalarından üstün görme ve ayrıcalıklı sayma duygusu yatar. Kendini ayrıcalıklı görme anlayışı, İslâm kardeşliğiyle hiç bağdaşmayan bir tutumdur. Başkalarına tahakküm etmeye çalışma eğiliminin temelinde de bu vardır. Tahakküm düşüncesi ise, İslâm'ın bütün unsurlarıyla ortadan kaldırmayı hedeflediği zulmün temelidir. Bir bakıma İslâmî hayat nizamını diğer sistemlerden ayıran temel kriterlerden biri, İslâm'ın, tahakküm fikrini kökten reddetmesidir. İslâm, insanın insana, insanın topluma, toplumun insana, bir ırkın bir başka ırka, bir toplumun bir başka topluma, bir sınıfın bir başka sınıfa tahakkümünü ortadan kaldırmayı hedefleyen temel bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

Başkalarını ezmeye çalışma, birtakım değerleri kendi çıkarı için ayaklar altına alma, haktan ve adaletten sapma, sömürmeye çalışma, hakkına razı olmama, hakkı olmayanı isteme gibi birçok çirkinlik, hep bundan doğar. Toplumlara yıkılışa götüren amillerin başında yer alan, emanetin ehline verilmemesi gibi uygulamalar da hep bu tahakküm fikrinden kaynaklanır.

Kişideki bencillik duygusunu törpüleyerek ona, başkalarının da aynı kendisi gibi olduğu bilinci kazandırmayı amaçlayan ibadetlerden biri de haktır. Hac, İslâm'ın tahakküm anlayışını kökten reddedişini simgeleyen fiili örneklerle doludur. Bunun temsili görünümü, en güzel şekilde Arafat'ta kendini gösterir. Orada herkes âdeta kefene bürünmüş vaziyette, bir tarağın dişleri gibi eşit olmanın bilincini fiili olarak yaşar. Bu, başkalarının lâfını yaptığı eşitlikten çok öte gerçek bir kardeşliktir. Bu, "Sizden biri, kendisi için istediğini kardeşi (yahut da komşusu) için de istemedikçe, gerçek imana eremez." [Müslim, İman, 171-72 (Hadis No: 45)] hadisindeki esprinin gerçekleştiği ve fiili olarak yaşandığı bir kardeşliktir.

Denizi oluşturan su damlaları, denizin bir parçası oldukları sürece birbirlerinden kopmazlar ve denizden sayılır ve denizin fonksiyonuna sahip olurlar. Denizden ayrılan damlaların ise, artık denizin damlası olarak kalabilme özelliklerini korumaları mümkün olmaz. Bu benzetmedeki gibi, mü'minler denizinde bir damla olabilme ve mü'minler topluluğunun bir üyesi olabilme şerefini, şereşerin en büyüğü bilmek, gerçek mü'min olabilmenin ifadelerindendir. Hac, bunun fiili olarak sahnelendiği bir alandır.

Hacda dahi önceki hayatlarının etkisinden kurtulamayarak, mü'minler denizinden bir parça olabilme bilincine erişemeyip kendileri için ayrıcalıklar arayanlar, İslâm'ın ön gördüğü eşitleme bilincindeki espriyi yakalayamayanlardır.

Özel muamele görme, özel yerlerde ağırılanma, mü'minler denizinin sıradan bir damlası olabilmenin şerefiyle yetinme yerine, kendini bu topluluktan ayırmaya çalışırcasına ayrıcalıklar peşinde koşma girişimleri, kişinin hacdan alacağı büyük nasibi daraltmaktan başka bir işe yaramaz. Halbuki hacda asıl hedef, birtakım ayrıcalıklarla sevâdı a'zam'dan yani mü'minlerin

oluşturduğu büyük topluluktan ve ana kitleden kopmaya ve ayrılmaya çalışma yerine, daha fazla onunla bütünleşmeye çalışmak olmalıdır. Birtakım imtiyazlarla kendini bu topluluktan ayırmaya çalışan kişiler, bu toplulukla nasıl bütünleşebilirler? Tüm dünyevi imtiyazların ortadan kalkması gereken yerlerde imtiyaz aramak kadar zavallılık olamaz. Böyle bir tavır, bunu arayan kişinin, haccın anlam ve ruhunu yeterince kavrayamadığını gösterir.

Hac aynı zamanda bir seferberlik halidir. Hz. Peygamberin, kadının cihadının hac olduğunu belirtmesi, bunun delillerindendir. Seferberlikte şartlar, herkesi eşit olmaya zorlar. Seferberlikte imtiyaz aranmaz. Herkes gibi hareket etmek ve herkes gibi davranmak gerekir. Hacda eşitleme bilincinin zirvede yaşandığı yer, Arafat'tır. Arafat, mah şerin bir temsilidir. Her yıl tekrarlanan bu temsilde makamı, mevkii, sosyal statüsü ve fiziki yapısı ne olursa olsun, hacca gelen bütün Müslümanlar, aynı giysiler içinde Islâmî anlayı şın, insanları bir tarağın dişleri gibi eşit gören temel yaklaşımını temsili olarak gösterirler. Arafat ve haccın ruhuna aykırı birşekilde araya sıkı ştırılmaya çalışılan bazı basit imtiyazlı uygulamalar, bu büyük toplantının hakim havası içerisinde kendine pek yer bulamaz ve eriyerek kaybolur âde- ta. Kendilerine imtiyazlı uygulama yapılanlar veya böylesi bir imtiyazı isteyenler bile, ağırlığını bütün varlığıyla hissettiren kardeşlik karşısında, sergilenmeye çalı şılan imtiyazdan bir çeşit huzursuzluk duyarlar. Arafat'ın ortaya koyduğu muazzam eşitleme bilinci, sergilenmeye çalışılan bu imtiyazları yutar ve âdeta içinde eritir. İhramlı iken bu bilinç, o boyutlara varır ki artık diğer canlılara, hatta bir ha şereye ve bir bitkiye bile zarar vermeme şuuruna dönüşür. İrkları, coğrafyaları, dilleri, renkleri ve kültürleri farklı, fakat imanları ve gönülleri bir, milyonlarca insanın bir araya geldiği bu büyük günde hacılar, mü'minler denizinden bir damla olabilmenin hazzını ya şarlar.

Hac, Islâm kardeşliğinin canlı bir şekilde kendini gösterdiği tabloları içeren sahnelerle doludur. Son derece tatlı bir siyah içerisinde pırıl pırıl parlayan gözleri ve bembeyaz dişleriyle zenci Müslümanlar, bambaşka bir güzellik katar bu kardeşliğe...

İçlerinde bir kısmı, yüzüne merdiven dayamış, fakat hâlen dinamik halleriyle Türkmenistan hacıları, insana, bu kadim Islâm coğrafyasının âlimlerini, Buhârîleri, Hemedânîleri, Yesevîleri hatırlatır.

Uzatılan eli büyük bir sıcaklıkla kavrayan Afrika'nın iri elleri, Islâm kardeşliğinin müthiş atmosferini yansıtan canlı bir tablo oluşturur.

Endonezya ve Malezya'nın diğer bölge insanlarına göre küçük yapılı insanların nezaket dolu manzarası, Islâm kardeşliğindeki incelikleri sergiler. Büyük bir özenle ve kim bilir ne duygularla işledikleri aynı tip giysiler içinde hacca gelen bu insanlar, Islâm coğrafyasının Güney Asya boyutunu gözler önüne serer.

Yeni Müslüman olduğu her halinden belli olan Avrupa'lı az sayıda mü'minin samimi ve içten tavırları, Islâm davetinin Batı boyutu açısından ümit vâdeden örnekler oluşturur.

Pakistan ve Hindistan'dan gelen yüz binlerce Müslüman, Islâm milletinin ana gövdesinde önemli bir yer tutar.

Çin'in tek tip elbise içinde, üzerine Çin bayrağı diktirerek göstermelik olarak hacca gitmelerine izin verdiği az sayıda Doğu Türkistan Türkü, yıllardır süren baskıya rağmen İslâm'ın yok edilemeyişinin bir göstergesi gibidir.

İşte bu tür tablolarıyla hac, İslâm kardeşliğinin örneklerinin yer aldığı bir sergi gibidir. Ancak bu yeterli değildir. Kâbe'nin etrafında, Arafat'ta, Mina'da, Müzdelife'de ve Medine-i Münevvere'de tanık olunan bu ülfet, ihlâs, sami- miyet, kardeşlik ve sevgi dolu havayı, dalga dalga tüm dünyaya taşıma şuuru ve gayretine de sahip olmak gerekmektedir.

Hac, ruhta devrim meydana getirebilecek nitelikte bir ibadettir. Kişinin hayatını hac öncesi ve hac sonrası şeklinde ikiye ayıracak kadar insanın tavır, davranış ve anlayışı üzerinde etkili olabilecek bir ibadettir hac.

"Kim Allah için hacceder de, kötü söz ve davranışlardan sakınır ve günahlara sapmazsa kul hakları hariç - annesinin onu doğurduğu günkü gibi günahlardan arınmış olarak döner" (Buhari, Hac, 4) hadisi, haccin mü'minin hayatında nasıl önemli bir dönüm noktası oluşturabileceğini göstermektedir.

İslâmî literatürde haccı mebrur, Allah'ın rızasına uygun birşekilde yapılan hac için kullanılan bir terimdir. Haccı mebrur, zihnen, kalben, fikren yanlış duygu, düşünce ve günahlardan arınma, temizlenme ve kurtulmayı ifade eder. Kişinin hacdan sonraki halinin, hacdan önceki halinden daha iyi olmasının, haccı mebrurun belirtilerinden sayılması boşuna değildir.

Hac, mü'minin manevî dünyasını yenilemesi için önemli bir fırsattır. Yüce Allah bu fırsatı, bir nimet olarak vermiştir. Hac, kişinin hayatında olumlu anlamda öyle bir gelişme meydana getirmeli ki, o kişiyi tanıyanlar, haccin bu devrim mahiyetindeki değiştiriciliğine imrenmelidir. Hacıdaki olumlu anlamdaki değişikliği görenler, hacca özenmelidir. Bu yüzden hacıların en çok özen göstermeleri gereken hususlardan biri, haccin yanlı anlaşılmasına neden olacak tavır ve hareketlerden uzak durmaktır. Hac, takvayı kuşanmaktır. Takva, manevî hayatın azığıdır.

Hac, tüm dünyevî kayıtları ve kaygıları bir kenara bırakıp, herşeyi arkasına atarak kefen misali bir giysi içerisinde, Yüce Rabbimizin huzurunda olmanın zevkine erebilmektir.

Yakınlarıyla, komşularıyla helalleşerek çoluk çocuğunu, malını, mülkünü Allah'a emanet edip hacca giden mü'min için önemli olan, ebedi yolculuk için 'işte hazırım' diyebilmektir. Gönülden bir yöneliş, tevazu ve mahviyet içerisinde böyle bir bilinçle hac yapmalıdır. Tasavvufta hacca hazırlığın, ölüme hazırlığa benzetilmesi bundandır.

Hac, en şereşi misafirliktir. Günümüzde hacılar için kullanılan 'Zuyûfu'r-Rahman: Rahman'in misafirleri' terimi, meşhum olarak hadislerden alınmıştır. Hiç şüphesiz bundan daha şereşi bir misafirlik düşünülemez. Böyle bir misafirliğe kabul edilmek, herkese nasip olmaz. Bütün yakarıları duyan, dertlere derman veren, istekleri yerine getiren, dualara karşılık veren, kapisında bütün varlıklarıyla kendisine yönelen ziyaretçilerini, engin rahmetiyle kuşatır. Allah'in misafirlerine samimi olarak hizmet etmek ise büyük bir şereftir.

Hacda manevî hazzin en zirvede yaşandığı yerlerden biri Arafat'tır. Bu bakımdan "Hac Arafattır"(Tirmizi, Hac, 57, hadis No:889) buyrulmuştur. İç- ten gelen duaların Allah'a yükseldiği bu büyük günde, İslâm âleminin ve dünyanın çeşitli bölgelerindeki yürek yakan elemli inilti de karışır bir bakıma bu yakarı şlara. Bu elemli iniltilerin yaşandığı bölgelerden gelen Müslümanlar, yakarılarının içine âh u enînlerini de katarak dua ederler Arafat'ta ve sanki bu inilti, Arafat'ta dualarla birlikte yükselir Rahmeti her şeyi kuşatana...

Kabe'nin etrafında tavaf eden on binlerce Müslümanın oluşturduğu tablo, bir galaksinin, milyarca yıldızıyla dönü şünü andıran bir manzarayı andırır.

İbadetlerin özü ihlasın en güzel örneklerine tanık olunur yeryüzünün ilk mabedinin etrafında. Burada yakarılar içtendir. Müslüman, af için Rabbine nihaî başvurusunu burada yapar. Burası, affedilmeden ayrılmama noktasıdır. Burası, af için Yüce Allah'a başvurulacak en uygun ortamlardandır. Onun için daha ötesi düşünölemeyecek bir rahmet ortamında eller açılır Rahmetin sahibine...

Müslüman, Hz. İbrahim'in, İsmail'in ve Hacer'in tevekkülü gibi bir güvenle Allah'a yönelir. Böyle bir güven ve tevekkül, nice sikiintilerin bertaraf olmasına, nice dertlerin son bulması- na, nice insanların iç dünyasında devrimler meydana gelmesine vesile olur.

Beytullahın etrafında büyük bir heyecanla, var gücünü zorlayarak tavaf yapmaya çalışan beli bükük ihtiyarların, hayatlarının en dinamik döneminde bu heyecanı yaşamak kendilerine nasip olmuş, kalpleri ibadet aşkıyla çarpan gençlerin, kimi uyuyarak, kimi gülümseyerek annelerinin kucağında dolaşan yavruların, küçük adimleriyle koşarak yetişmeye çalıştıkları babalarının veya annelerinin ellerinden tutarak tavaf eden çocukların oluşturduğu muazzam tablo, İlâhî Rahmet'in cazibesini ve cilvesini gösterir, kaynağının çekim merkezi haline geliverir.

Diğer şehirlerde semâvî kubbelerle camileri süsleyen Osmanlı'nın Harem-i şerifte inşa ettiği nazlı revaklar, özgün zerafetleriyle ayrı bir güzellik sergiler. Kâbe'nin boyunu geçmeyecek şekilde inşa edilen bu revaklar, aynı zamanda ecdadımızın Beytullah karşısındaki ince nezaketini simgeler.

Kâbe, Kurban bayramı sabahı, büyük bir özenle ve ellerde ilmik ilmik örölen yeni örtüsü ve gül suyuyla yıkanmış hâliyle, gönülleri aşkla yanıp tutuşan mü'minler için bütün ihtişamıyla süzölen Beyt-i Atfık'i tavaf, binlerce yıldır süren Tevhit inancının berraklığını ve duruluğunu etrafına yansitir. Yalnızca Yüce Yaraticıya yönelmenin ve yalnızca O'nun huzurunda eğilmenin ve O'ndan başkasına ibadet etmemenin fiili bir tezahürü olan hacda, mü'mini en çok ümitlendiren hususlardan biri, orada yapılan duaların toptan muamele görmesi ümididir. Kişi, bütün eksikliklerine rağmen burada yaptığı duaların toptan kabulü ile büyük bir lütufa erer.

İnsan ya Allah'a kul olur ya da başkasına veya şehvet, mal, makam, mevki gibi birtakim tutkulara. Başkalarının ve birtakim tutkuların kulluğundan kurtulmanın yolu, Allah'a kul olmaktan geçer. Başkasına kul olmayacak olana ve kendi kendine yeterli bulunana kul olmak, esas özgürlüktür. Hac, baştan sona bu özgürlüğün doyasıya yaşandığı sahnelerle doludur.

Irkları, coğrafyaları, dilleri, renkleri ve kültürleri farklı, fakat imanları ve gönülleri bir, milyonlarca insanın bir araya geldiği bu büyük günde hacılar, mü'minler denizinden bir damla olabilmenin hazzını yaşarlar.

Kişideki bencillik duygusunu törpüleyerek ona, ba şkalarinin da aynı kendisi gibi olduğu bi- linci kazandırmayı amaçlayan ibadetlerden biri de hactir. Hac, Islâm'in tahakküm anlayışını kökten reddedi şini simge- leyen fiili örneklerle doludur. Bunun temsili görünümü, en güzel şekilde Arafat'ta kendini gösterir.